

Шляхи використання досвіду статевого виховання Німеччини на заняттях з іноземної мови в навчальних закладах України

Сучасне українське суспільство переживає не лише глибоку соціально-економічну і політичну кризу, а й кризу екзистенційну, морально-духовну, що характеризується втратою людьми життєвих орієнтирів та сенсу життя, руйнуванням моральних цінностей і світогляду. Такі процеси негативно у статевій сфері визначено серед основних завдань сучасних вітчизняних впливають на розвиток підростаючого покоління. Вони відображаються на найтоншій його сфері – статевому самовираженню. У зв'язку з цим правильно організоване виховання закладів освіти. Його актуальність обумовлена декількома чинниками: прискореним статевим розвитком школярів, недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері, одержанням відповідної інформації здебільшого від однолітків, проявом масової сексуальної розпусти і вседозволеності молоді, проституцією та злочинністю на статевому ґрунті. Вважає швидке зростання кількості вагітностей серед підлітків, абортів і захворювань, що передаються статевим шляхом, випадків сексуального насилля. Значний вплив справляють на неповнолітніх порнографія, кіно- і телепродукція сексуальної тематики, що руйнують їх психіку. Негативні наслідки може мати масовий випуск і некомпетентне використання молоддю літератури про процеси зачаття й дітонародження.

В Україні не повною мірою розвинена система статевого виховання й недостатньо вивчається досвід зарубіжних країн у цій сфері, на пострадянському просторі окремими аспектами статевого виховання займалися Г. Бельська, В. Лазарєв, Ф. Юрченко, варті уваги також праці Д. Ісаєва, А. Комарова, Л. Семенюка. Прикладом для вітчизняного статевого виховання може бути Німеччина, яка розробляє і впроваджує у шкільні курси спеціальні програми, у яких робиться акцент не лише на статеву просвіту, а й на підготовку сучасної молоді до майбутнього подружнього життя. До вагомих теоретичних і практичних орієнтирів формування вітчизняної системи статевого виховання ми зараховуємо наступні позитивні ідеї німецького

досвіду: особистісна орієнтація статевого виховання та орієнтація його на формування позитивного світогляду; врахування потреб, інтересів та очікувань дітей і підлітків; демократичний характер викладу навчального матеріалу з проблем сексуальності, відносин статей, сім'ї та шлюбу; використання інтерактивних методів і сучасних проектних технологій навчання; акцент на психологічних і моральних аспектах формування моделей поведінки молодих людей; установка на розвиток в учнів комунікативних навичок як ефективного засобу відтермінування початку статевого життя; активне залучення батьків до навчально-виховного процесу; співпраця із консультаційними центрами та позашкільними виховними закладами.

У статевому розвитку підростаючого покоління існують суттєві протиріччя, які визначають складність статевого виховання. Існує великий розрив у часі між статевою і громадською зрілістю людини і ще більший – між її статевою зрілістю й економічною самостійністю. Дівчата дозрівають статеві в 14–15 років, а хлопці в 16–17 років. Однак, статеві зрілість у цьому віці дисгармоніює з фізичним і психічним розвитком підлітка. Тож одним із завдань статевого виховання є формування у хлопців і дівчат розуміння суті цієї дисгармонії, виховання в них волі, вміння керувати своїми почуттями.

Аналізуючи статеве виховання в Німеччині, та використовуючи його досвід при здійсненні такого виховання в навчальних закладах України необхідно дотримуватися певних принципів: взаємозв'язок статевого виховання зі всіма іншими напрямками навчально-виховної роботи навчального закладу, воно не має бути ізольованим; відповідність віковим особливостям у використанні змісту, форм і методів статевого виховання, а також конкретної теми; молодь має право отримувати докладну відповідь дорослих, насамперед на питання, які в них виникають; індивідуальний підхід при наданні відповідної інформації.

Статеве виховання студентської молоді має торкатися більш специфічних питань, включаючи різні аспекти психологічної та фізіологічної сумісності майбутнього чоловіка й жінки, безпосередніх питань підготовки до створення

родини, а також співвідношення біологічних, фізіологічних і психосексуальних якостей людини з певними явищами суспільного життя [5].

Опрацьовані документальні матеріали дають нам змогу виокремити **принцип мультидисциплінарності** у статевому вихованні. Він полягає в тому, що це виховання має здійснюватися не лише тоді, коли про це вказано у навчальному плані, а на всіх заняттях і в усіх місцях шкільного життя, заплановано і поза планом, свідомо і несвідомо. Питання сексуальності, партнерства, стосунків статей, розподілу ролей між ними, кохання можуть виникати у зв'язку з найрізноманітнішими навчальними темами. Так, наприклад, на уроці літератури може стати темою для обговорення вислів про втіху при інтерпретації вірша, на занятті фізичної культури – питання про співіснування сили тіла і мужності, на уроці країнознавства – питання про доцільність чи недоцільність закону про контроль народжуваності, а на трудовому навчанні – питання про суспільний розподіл праці між статями [1, с. 129].

Застосування мультидисциплінарного принципу дає змогу різними шляхами пом'якшити сталі рамки уроку. При цьому повинен існувати прямий зв'язок між дисциплінами під час обговорення тієї чи іншої теми. Мультидисциплінарне заняття по-різному виражається у школах залежно від форми навчального закладу.

Перевагою цієї форми є підвищення навчальної успішності й інтенсивний особистий вплив учителя на школярів, що сприяє їх статевому вихованню. Проводити мультидисциплінарні заняття рекомендується, оскільки багато проблем сексуальності за своєю суттю є настільки комплексними, що для їх обговорення і вирішення не вистачає спеціальних знань лише з одного предмета, а найбільш ефективним є аналіз міжпредметних зв'язків [7, с. 47].

Потрібно зазначити, що мультидисциплінарне навчання утвердилося в багатьох землях Німеччини як загальний принцип навчання. Розширення меж навчальних предметів є у статевому вихованні основою досягнення хорошого результату, який на окремих заняттях не завжди можна забезпечити. Для учнів з'являється можливість освоїти краще пройдену тему щодо сексуальності у

своїх комплексних вимірах і використати власний досвід при підведенні підсумків. Рекомендації статевого виховання Тюрінгії пропонують такі теми для опрацювання за принципом мультидисциплінарності: проблема сексуальності в ЗМІ та рекламі; взаємини між хлопцями та дівчатами; професійні і життєві плани представників різних статей, роль жінки у сім'ї; безплідність, штучне запліднення, усиновлення; сексуальність і насилля, насилля у сім'ї; сексуальні домагання; проституція; шлюбні і позашлюбні статеві стосунки [8, с. 68].

Мультидисциплінарна робота ставить високі вимоги стосовно готовності і вміння педагогів до кооперації в навчальному процесі. Мультидисциплінарне статеве виховання вимагає від них надійності у тих дисциплінах, які вони викладають, й оглядових знань з інших предметів, а також володіння широким спектром професійно-дидактичних, методичних навичок і вмінь. Домовленість про організаційні форми, можливості оцінювання та обсяг змісту тематики є обов'язковим під час роботи і у підготовчій стадії. Передумовою для цього є співробітництво комітетів учасників, особливо на класних і фахових конференціях [2, с. 175]. У таблиці 2.3 показано, як у школах міста Білефельд учителі мистецтва, німецької мови, біології та фізичного виховання планують і узгоджують між собою опрацювання теми «Кохання, дружба, сексуальність».

Завдання зі статевого виховання, відповідно до директив і навчальних планів усіх федеральних земель Німеччини, вирішуються при викладанні в школі багатьох навчальних дисциплін, насамперед, рідної (іноземної) мови, суспільствознавства, соціології, історії, мистецтва, політології, етики, релігії, біології. Особливо успішно це можна зробити при вивченні рідної чи іноземної мови, а також суспільствознавчих предметів. На заняттях з цих предметів опрацьовується зі студентами, як цивілізації й культури, їх норми життя впливають на сексуальність і сім'ю та пов'язані з ними уявлення про цінності. Заняття з мови має сприяти, щоб учні вміли використати мову залежно від обставин помірковано, належно, критично, з повною відповідальністю, а часом інколи й жартівливо. Воно заохочує вживання рідної мови, створюючи тим самим основу для розуміння інших людей. Заняття повинно також розглядати

протистояння з нестандартними мовними явищами, сприяти емоційним і комунікативним вмінням школярів [2, с. 1]. До тем про сексуальність учні можуть розглядати тексти з різноманітних епох у їх значенні для минулого і сучасного, з погляду їх значимості для молоді. Так, наприклад, порівняти місце і права чоловіка та жінки різних епох і культур в економічному та політичному взаємозв'язку й дискутувати з точки зору власного світу. Таким чином, це може сприяти становленню власних орієнтирів і життєвих поглядів з боку історичних і соціологічних поглядів [8, с. 16].

Таблиця 1

Опрацювання теми «Кохання, дружба, сексуальність» одночасно вчителями мистецтва, німецької мови, біології, фізичної культури*

Факультативна робота у групах	Мистецтво	Німецька мова	Біологія	Фізичне виховання
• Бесіди на тему: ▪ закоханість; ▪ менструація; ▪ нагота; ▪ гомо чи гетеро? ▪ статевий акт; ▪ народження; ▪ майбутнє.	• Колажі про: ▪ жінку / чоловіка своєї мрії; ▪ зображення самого себе та інших; ▪ зображення чоловіків / жінок у засобах масової інформації. * Комікси * Театральні сценки	* Особисті розповіді («Якби я була хлопцем.../Якби я був дівчиною...») * Вірші, розповіді, романи про кохання * Аналіз оголошень «Шукаю пару» * Секс і мова (сленг, вульгарна мова, літературна тощо) * Особиста біографія	- Фільми, книги, бесіди про: * період статевого дозрівання; * тіло жінки / чоловіка; * статевий акт; * вагітність і пологи	* Вправи й ігри (інтерактивні; розслаблюючі тощо) * курс масажу * похід у сауну

* Джерело: Hopf A. Sexualerziehung: Unterrichtsprinzip in allen Fächern / Arnulf Hopf. — Neuwied : Luchterhand, 2002. — S. 100.

Основним поштовхом до статевого виховання на занятті *рідної або іноземної мови* є написання власної історії: «Якби я був/була хлопцем/дівчиною...»; розповіді про дружбу і кохання; любовні листи та вірші; шлюбні оголошення; мова сексуальності: «як я розмовляю... (вульгарні, дискримінуючі вислови)». Темою заняття з іноземної мови може стати мова сексуальності певної соціальної групи людей, під час обговорення якої, можна

одночасно охопити питання ролі чоловіка і жінки, дізнатися думку студентів з даною проблематики, їх ставлення до сексуальних меншин. Інший підхід полягає у аналізі преси, реклами, пояснення оприлюдненого використання сексуальності, з метою покращення збуту товарів чи популяризації послуг. Робота з літературними текстами дає можливість ознайомитися зі ставленням до сексуальності у різні епохи, порівняти зміст текстів, наприклад Середньовіччя чи Ренесансу, з сучасною літературою. Особливу увагу пробуджує в учнів еротична література [8, с. 89].

Загалом відповідний вибір засобів масової інформації і матеріалів на мовному занятті дає поштовх до навчання правильного володіння мовою, аналізу преси, літературної оцінки, а також створення власних текстів і картин. Оскільки багатостороннє заняття допускає різність тем, можна навести такі приклади: дослідження ролі жінки/чоловіка у пресі, наприклад, у вечірніх програмах чи у жіночих/чоловічих журналах; сексуальна мораль у ток-шоу; мова, сексуальність і соціальна диференціація у вечірніх передачах; жінки у жіночій літературі; юридична література і парламентські промови, наприклад, щодо гомосексуальних шлюбів тощо.

На занятті рідної мови повинна надаватися перевага опрацюванню учнями окремих літературних творів. Так, наприклад, вірші із збірки «Про кохання» необхідно розглядати не лише із засад антропології, а й він може бути прочитаними або продекларованими.

В результаті студенти могли би самостійно впорядкувати збірник віршів про кохання, аналізуючи оголошення про знайомства у пресі, скласти своє власне, а створивши міні-театр продемонструвати перед класом чи школою міні-виставу на теми: «Дружба», «Побачення», «Ревність», «Залицання», «Туга». Елементом статевого виховання на мовному занятті може бути розгляд теми «Чоловічі та жіночі професії», «Нормативна і ненормативна лексика» [5]. У таблиці 2 подано приклади здійснення статевого виховання молоді на заняттях рідної (іноземної) мови.

Таблиця 2

**Методичний інструментарій статевого виховання молоді на заняттях з рідної
(іноземної) мови**

Методика:	„Закоханість”
Мета:	сформувати уявлення про сутність закоханості
Учасники:	хлопці від 14 років
Обладнання:	картки з коміксами, музика
Тривалість	від 30 хвилин
Сутність:	Хлопці обмінюються досвідом і враженнями про почуття закоханості відповідаючи на запитання: - що я відчуваю і як веду себе будучи закоханим? - як я уявляю свою поведінку із коханою в її відсутність і як веду себе при ній, чи є різниця між реальністю і тим, що я мріяв? Обмін думками супроводжується легкою музикою.
Методика:	„Шукаю пару”
Мета:	сформувати уявлення про ідеал партнера
Учасники:	Молодь від 14 років
Обладнання:	чисті аркуші паперу, кольорові олівців, маркери
Тривалість	45 хвилин
Сутність:	- студента дається завдання прочитати декілька анонсів про пошук партнера і їх проаналізувати. - На основі прочитаних оголошень кожен складає своє, вказуючи на ті риси партнера, які він хоче бачити, а також описує себе.. Оголошення можуть бути дещо довшими ніж в газеті. - Після того як оголошення складені, учні зачитують їх, по можливості визначають хто із присутніх відповідає вимогам прочитаного анонсу. - Порівнюються оголошення хлопців і дівчат.

*Джерело: Valtl K. Sexualpädagogik in der Schule / Karlheinz Valtl. – Weinheim : Beltz Verlag, 1998. – S. 205

. Методичний інструментарій статевого виховання учнівської молоді*

Методика:	„Шлюб”
Мета:	сформувати уявлення про успішність сімейного життя
Учасники:	учні, від 12 років
Обладнання:	чисті аркуші паперу, крейда, олівці, маркери
Тривалість	1 – 2 години
Сутність:	1. Фіксація на дошці слів «позитивний шлюб» і «негативний шлюб». 2. Школярі самостійно визначають позитивні риси, які сприяють шлюбу, і риси які його руйнують, результати записують на аркушах. 3. Обґрунтування взаємозв'язку цих двох понять, що характеризує будь-які взаємини. 4. Учні порівнюють результати і визначають спільно 5. Підсумкове обговорення. Школярі відповідають на запитання вчителя: – Що сприяє розвитку вдалого шлюбу? Що руйнує шлюб? – Що гарантує вдалість шлюбу: доля чи дотримання певних правил співіснування, якщо так, то яких саме? – Чи може бути врятованим невдалий шлюб? Коли необхідно

	партнерам розлучатися? – Як впливає сімейне життя батьків на дітей? – Чи можна на початковій фазі взаємин визначити, яким буде шлюб?
Методика:	„Агресія”
Мета:	розкрити які прояви агресії відомі учням і навчити їх справлятися з цими проявами
Учасники:	учні від 16 років
Обладнання:	плакат, олівці, по можливості платки, подушки
Тривалість	60 хвилин
Сутність:	1. Учні поділяються на дві групи: дівчат і хлопців.. 2. Перед ними постає завдання записати на плакат усі можливі прояви агресії. Наприклад: биття рушниками, штовхання, биття подушками тощо. 3. Після «мозкового штурму» групи об'єднуються і обмінюються результатами. 4. Підсумкове обговорення. Учні відповідають на запитання вчителя: – Які прояви агресії вам відомі? – Чи назвали представники однієї статті приклади, які не назвали інші? Що було спільне? – Які прояви агресії є типовими для дівчат і хлопців? – Які існують шляхи пригнічення почуття агресії?
Методика:	„Переривання вагітності ”
Мета:	сформувати відповідальне ставлення до власних вчинків
Учасники:	учні від 14 років
Обладнання:	картки із термінами
Тривалість	80 хвилин
Сутність:	Цей метод доцільно використовувати на початку вивчення теми «Аборти». На столі викладені карти з термінами. Учні тягнуть один за одним карти, читають слово і висловлюють свою думку про це чи діляться власним досвідом. Інші задають питання та доповнюють. На картках запропоновані наступні терміни: аборт, життя, захист життя, чоловіки, контрацепція, конфлікт, відповідальність, життєві перспективи, закон, стерилізація, гінеколог, страх, медичний ризик, сексуальне насилля, церква, жінки, СНІД, смерть, депресія, самовизначення, каяття, докір.

У процесі суспільних змін і наукового прогресу змінюється уявлення про сексуальність і сексуальний спосіб поведінки. Якщо в минулому існувала єдність норм і цінностей, то для сьогодення характерним є велике різноманіття норм і цінностей на основі плюралізації життєвих форм. Пов'язана з цим «неодночасність» може бути для окремих людей джерелом конфліктів. У статевого виховання необхідно враховувати це і пов'язані з ним різні досвіди, переконання дівчат і хлопців, особливо тих дітей, сім'ї яких належать до інших культур [2, с. 54].

Заслужують на увагу, крім інших, наступні напрямки роботи:

1. Прийняття на державному рівні ефективних заходів контролю за інформаційною продукцією, проведення аналізу щодо конструктивності чи деструктивності її впливу на статево виховання дітей, підлітків і молоді в українському суспільстві. Такий досвід має Німеччина, а також значна кількість інших країн Західної Європи та Америки, в них, наприклад, на законодавчому рівні заборонений показ продукції еротично-сексуального чи агресивно-насиленницького спрямування на телебаченні з 6 години ранку до 20, 21 чи 22 години вечора (залежно від країни).

2. Проведення роботи з батьками з метою пояснення впливу різної інформації за допомогою сучасних технологій на процес статевого виховання молоді, формування у батьків основних прийомів протидії цьому впливу.

3. Розробка і втілення навчально-виховних програм з формування конструктивної статевої поведінки у молоді. При вирішенні останнього питання дуже важливо не зробити глобальної і важкої для виправлення помилки: замінити програми формування конструктивної статевої поведінки, метою яких має бути профілактика сексуальної розпусти і формування позитивних статево-шлюбно-сімейних уявлень, на програми статевого виховання, спрямовані, як свідчить їх аналіз, на формування у підлітків і молоді настанови на «безпечний секс» зі всіма вказаними вище наслідками. На жаль, якраз цей напрямок

сьогодні домінує нині у переважній більшості відповідних програм в Україні, все адже вони спрямовані насамперед на профілактику СНІДу.

Враховуючи сучасну ситуацію в Україні та проаналізувавши досвід німецької педагогіки, ми виділили завдання сексуального виховання, які є спільними для української та німецької педагогіки:

- формування здорового способу життя, вміння контролювати власні сексуальні потреби;
- подолання у молоді шкідливих звичок, профілактика сексуального насилля;
- організація статевого самовиховання школярів;
- формування в підлітків відповідального ставлення до свого здоров'я;
- профілактика ранніх сексуальних контактів, формування навичок безпечної поведінки і виховання моральної відповідальності у міжстатевих стосунках; виховання здатності будувати здорові сексуальні відносини;
- толерантне ставлення до осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією;
- виховання в молоді моральної стійкості до різних негативних впливів;
- забезпечення підлітків грамотною і систематичною інформацією, яка допоможе адаптуватися до змін, які відбуваються в період статевого дозрівання;

Основними організаційними формами роботи зі статевого виховання мають бути:

- фрагменти занять та окремі заняття таких навчальних предметів, як рідна й іноземна мова, біологія, література, суспільствознавство, історія, фізичне виховання; з цією метою необхідно вводити відповідні зміни в навчальні програми, підручники, методичні посібники;
- факультативні заняття, які мають відповідати сучасним вимогам виховання, бажано, щоб підліткам були запропоновані різні варіанти предметів для факультативного вивчення, розроблені різними авторами;
- вечори та семінари для батьків; консультації, які організовуються для молоді та їх батьків у школі чи спеціальних центрах.

Надзвичайно важливо, щоб учитель володів умінням давати точні і зрозумілі відповіді на питання учнів, а також реагувати вчасно і правильно на конкретні моменти взаємин школярів різної статі продовж усього періоду їх навчання в школі. Вмілий вплив кожного вчителя зокрема і педагогічного колективу загалом на характер міжстатевих взаємин безпосередньо у навчальному закладі є важливим і необхідним елементом системи статевого виховання підростаючого покоління.

Зауважимо, що виховний процес має відбуватися на різних рівнях: шкільна освіта; позашкільна освіта; дитячі угруповання за інтересами; ВУЗи, сім'я. І якщо в минулі десятиліття вирішальну роль у пізнанні статевих особливостей організму відігравали друзі, вулиця, то сьогодні цей процес повинен бути керованим. Вирішальну роль у переорієнтації виховного впливу на молоду людину і сприймання нею себе, покликана відіграти освіта. На жаль, сім'я, котра є місцем постійного проживання дитини, не завжди готова до правильного пояснення усіх статевих особливостей та вікових змін, які з нею відбуваються.

Ми вважаємо, що навчальні заклади повинні сьогодні розподілити свій освітній вплив у сфері статевого виховання у двох напрямках – на батьків і дітей. У навчальних закладах батькам треба надати можливість отримати відповіді на питання: коли, як і про що необхідно розповідати дитині.

Теоретично складним є питання співвідношення статевого виховання і статевої просвіти. Справа в тому, що перше і друге ґрунтуються на інформації, яку отримують учні. Якщо ця інформація залишається лише на рівні уже відомого, доводиться говорити про просвіту. Якщо ж ця інформація сприяє формуванню поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій і відображається на поведінці учнів, то можна говорити про виховання. В зв'язку з цим виокремити виховний вплив від просвітницького дуже важко. Щоб інформація мала певний виховний характер, її потрібно повідомляти яскраво, образно, емоційно. Важливим є також ступінь її новизни та вік, коли її вперше отримують. І, звичайно, така інформація має бути морально бездоганною, щоб виховання звеличувало особистість.

Необхідно враховувати й таку особливість засвоєння інформації: деякі сцени, образи, ситуації, котрі сприймалися у віці, коли дитина ще нездатна до будь-якої моральної їх оцінки, можуть фіксуватися в пам'яті як такі, самі по собі і разом з тим як зразки майбутньої поведінки в аналогічній ситуації. Тому підростаюче покоління повинно бути застереженим від насилля та порнографії, навіть коли дорослим і здається, що їхні діти нічого не розуміють.

Позитивним у німецькій педагогіці є те, що вона звертає увагу на особисту компетентність вчителя. Перед ними поставлено завдання вимагати від учнів не лише теоретично-дидактичних знань, а й людських якостей – відкритості, терпіння, розуміння сексуальних потреб і форм статевого життя, володіти комунікативним самоаналізом і винахідливістю щодо розкриття змісту навчального матеріалу.

Справедливою є думка німецьких педагогів-науковців щодо нових моделей, форм і методів виховання. У праці «Цілісна школа» (1990) К. Вальтла відзначається, що форми і методи виховання не можуть і не повинні обов'язково бути абсолютно новими, вони мають у нових умовах продовжувати і розвивати набутий раніше педагогічний досвід активного та самостійного виховання учня. Із цього твердження можна зробити висновок, що не варто надавати перевагу якомусь одному методу, а творчо використовувати потенціал кожного з них.

Імпонує у педагогіці Німеччини те, що діяльність школи у сфері статевого виховання пов'язана з роботою спеціальних центрів, які надають консультативну та соціальну допомогу підліткам і їхнім батькам. Учні ознайомлені з подібними центрами та характером їх роботи і в разі необхідності можуть без застережень скористатися їх допомогою. Віднедавна почали створювати так звані сексуально педагогічні консультаційні центри, які займаються проблемами статевого виховання і водночас надають консультації учням про проблеми сексуального характеру. Психологічна допомога організовується за наступними напрямками: просвітницька робота; тренінгові роботи, спрямовані на корекцію позиції учнів щодо їх сексуальної поведінки; формування відповідних навичок спілкування та підвищення самоусвідомлення

особистості; підтримка навчального процесу через бесіди з кожним учнем, зокрема про важливі проблеми чи питання, які його хвилюють. Такий досвід співпраці школи і відповідних центрів у статевого виховання варто широко впроваджувати в Україні.

Нині статеве виховання є предметом особливої уваги батьків, оскільки тепер ніхто з них не вважає, що такою природною і фундаментальною функцією, як статева, можна керувати, тримаючи дітей у незнанні.

Батьки починають замислюватися над тим, як формуються взаємини їхньої дитини з особами протилежної статі найчастіше, коли діти стають підлітками. Отже, дошкільний і молодший шкільний вік, сприятливий для розвитку вміння хлопчиків і дівчаток спілкуватися, здебільшого, на жаль, лишається поза батьківською увагою. В Україні чимало батьків педагогічну тезу про вирішальну роль сім'ї у формуванні особистості дитини і її статевої свідомості сприймають як банальність. Однак у сучасних умовах вона набула особливої гостроти, адже поведінка матері й батька є першим взірцем для наслідування статевої ролі. Батьки і родина загалом повинні відігравати більш значну роль у становленні сексуальності дитини.

Щоб у сім'ї виросла здорова молода людина з високою сексуальною культурою, необхідно, щоби батьки показували своїм дітям, що вони їх цінують, поважають, приймають такими, які вони є, і довіряють їм; демонстрували дітям, що сексуальність є частиною нормального людського життя і не заслуговує несхвалення чи осуду; демонстрували на власному прикладі здорові сімейні, статеві стосунки; були добре поінформованими в питаннях статевої відносин і сексу; обговорювали сексуальні теми зі своїми дітьми; намагалися зрозуміти погляди своїх дітей; виявляли активну зацікавленість у житті дитини; регламентували правила, що стосуються побачень і проведення вільного часу, і стежили, щоб діти їх дотримувались; пропонували дітям свою допомогу, якщо потрібно звернутися до лікаря; допомагали дітям будувати плани на майбутнє [8, с. 48].

Разом із тим багато вчених дотримуються думки, що дітям корисно навчатися також за позасімейними програмами статевого виховання, які не

заміщують, а доповнюють домашні «уроки». Це зумовлено наступними причинами:

- деякі батьки чи діти, стикаючись у сімейному або громадському житті з темою чи подією, які мають відношення до сексуальності, настільки бентежаться, що не можуть обговорювати цю тематику в сім'ї;

- деякі батьки чекають, коли діти почнуть ставити їм питання про сексуальність, але ті про це не запитують, або батьки не зважають на питання, задані у непрямій формі;

- деякі батьки не мають необхідної інформації (за винятком найпростішої – про те, звідки беруться діти), щоб відповісти на питання своїх дітей;

- людям, які отримали спеціальну педагогічну підготовку, простіше повідомити дітям інформацію ясно, зрозуміло й об'єктивно, ніж батькам, котрі занадто емоційно ставляться до своїх дітей;

- у класі (групі) можна створити «безпечну», частково структуровану ситуацію, в якій дітям легше висловитися, ніж у сімейній обстановці. Крім того, у них з'являється можливість вчитися мовчки, слухаючи, як інші обмінюються думками [3, с. 33].

Для викладу й обговорення в школі тему статевого виховання потрібні культурні, грамотні, естетично розвинуті, добре обізнані в сексуальній проблематиці педагоги. Практика шкільної освіти переконує, що необхідно створити систему статевого виховання, яка повинна починатися із найбільш раннього віку.

Отже, на основі проведеного дослідження пропонуємо такі шляхи використання досвіду Німеччині у статевого вихованні:

- а) у вітчизняній системі виховання дотримуватися принципів системності, гнучкості, індивідуального підходу до учнів, наступності та послідовності;

- б) удосконалити зміст навчальних програм Україні на всіх рівнях (за умови відповідності вітчизняним стандартам, з урахуванням закордонного досвіду, вимог світових стандартів, узгодженості змісту таких програм на різних рівнях);

в) під час здійснення статевого виховання дотримуватися принципу мультидисциплінарності, який дає змогу розкрити й обговорити певні проблеми незалежно від предметних меж;

г) ширше використовувати новітні для вітчизняної системи освіти форми організації виховного процесу (презентації, тренінги), інноваційні методи організації занять, у т.ч. з використанням відео- та аудіотехніки.

д) частіше залучати учнів до виконання самостійних завдань (підготовки презентацій, написання проектів та ін.), які сприяють вихованню в учнів самостійності, ініціативи, творчих здібностей, активізації продуктивних методів виховання та його організації. Проектні технології навчання забезпечують набуття школярами соціальних і комунікативних навичок роботи в різних групах і виконання різних соціальних ролей (лідера, виконавця, посередника). Учні вдосконалюють свої уміння використовувати такі дослідницькі методи, як збір необхідної інформації та її аналіз, формування гіпотез та їх перевірка, підведення підсумків тощо;

е) розробити модель організації виховного процесу, орієнтовану на особистість учня, що передбачає розвиток індивідуальності школяра, виявлення його здібностей і талантів, збагачення інтелектуального й творчого потенціалу. В сфері статевого виховання це реалізується активним використанням інтерактивних методів.

є) використовувати на всіх етапах статевого виховання методи індивідуальної та групової роботи, що варіюються залежно від вікових особливостей учнів і спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із розвитком особистості;

ж) широко використовувати метод виховних ситуацій, який стимулює прояви індивідуальної творчої ініціативи учнів і водночас формує в них необхідні в сімейному житті навички співпраці з партнером. Цінним для формування української освітньої практики є німецький досвід впровадження у зміст навчальних програм ситуацій вільного вибору, аналізу проблемних ситуацій та пошуку альтернативних рішень, що розвиває у молодих людей

критичне мислення, вдосконалює навички креативного вирішення проблемних ситуацій.

з) практикувати індивідуалізацію процесу виховання, поділу класу на підгрупи задля його ефективності; роздільне навчання хлопців та дівчат при вивченні інтимних тем; використовувати ідеї вільного виховання, методу проєктів, методу спроб і помилок тощо;

ж) створювати відповідний клімат у класах та школах, який базується на взаємній повазі і довірі, впровадити у школах активні форми та методи роботи, спрямовані на формування певної позиції щодо сексуальності кожного учня;

і) враховувати при вирішенні питань статевого виховання у вітчизняних школах особливості вітчизняної цивілізації та її культурних традицій, які відрізняються специфічним ставленням до питань статі, а також національно-релігійну специфіку;

и) підвищити компетентність педагогів, створити центри для підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання;

и) посилити взаємодію шкіл з батьками. Одна з дуже ефективних форм цієї роботи – проведення вчителями та учнями тематичних батьківських вечорів. Внаслідок такої діяльності збільшується порозуміння дітей із батьками, теми сексуальності більше і ширше обговорюють в сім'ї, що сприяє кращому усвідомленню дітьми і підлітками їх відповідальності;

і) створити позашкільні сексуально-педагогічні центри, які будуть надавати консультативну та соціальну допомогу підліткам та їх батькам;

Дослідження та аналіз проблем статевого виховання учнівської молоді доводить, що досягти в ньому позитивних зрушень і необхідних змін на шляху формування повноцінної особистості можливо за умови інтегрованої, узгодженої співпраці вчителів, батьків і учнів.

Література:

1. Glück G. Schulische Sexualerziehung aus der Sicht von Eltern und LehrerInnen / Gerhard Glück // Kluge Norbert. Jugendsexualität. – Frankfurt am Main, 1990. – S. 94—104.

2. Koch F. Stichwörter zur Sexualerziehung / Friedrich Koch. – Weinheim, 1999. – S. 268.
3. Leitfaden zur Sexualerziehung in allgemeinbildenden und beruflichen Schulen. – Bremen, 1987. – S. 144. – (Senator für Bildung, Wissenschaft und Kunst der Freien Hansestadt Bremen).
4. Müller R. Wir Sexualpädagogen / Rudolf Müller // Sexualtheorie und Sexualpolitik. – Stuttgart : Enke, 1984. – S. 101—107.
5. Unterrichten mit digitalen Medien [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lehrer-online.de/sexualerziehung.php>.
6. Wanzeck-Sielert C. Sexualpädagogische Hypothese im Kontext von Jugendkulturen und Sexualforschung / Christa Wanzeck-Sielert // Forum Sexualaufklärung und Familienplanung. – 2002. – Heft 1. – S. 26—31.
7. Zipris A. Sexualerziehung – modern oder schon zu spät / Anna Zipris // Partner. – 2003. – № 7. – S. 22—27.
8. Zitelmann A. Didaktik der Sexualerziehung. Handbuch für das 1. bis 13. Schuljahr nach den Empfehlungen der KMK / A. Zitelmann, T. Carl. – Weinheim/ Basel : Beltz, 1970. – S. 468.